

Nr 190.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1930 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dels nedskrivning av statens utlåningsfonders lånekapital, dels ock täckande av förluster å lånemedelskapital.

(4:e avd.)

I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1930/1931 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag («Utgifter för kapitalökning»: sid. 1—25), föreslagit riksdagen, *dels* att för nedskrivning, i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats, av statens utlåningsfonders lånekapital skall av fonden för statsskuldens amortering tagas i anspråk ett belopp av 20,980,000 kronor, *dels ock* att för täckande av de i statsrådsprotokollet angivna förluster å lånemedelskapital skall av fonden för statsskuldens amortering tagas i anspråk ett belopp av 5,462,097 kronor 75 öre.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

Kungl. Maj:t anbefalldes den 5 juli 1929, i enlighet med förslag av chefen för finansdepartementet, statskontoret samt hemställde till fullmäktige i riksgäldskontoret att i samråd verkställa utredning angående nedskrivning, med användande av fonden för statsskuldens amortering, av statens utlåningsfonders lånekapital, i den mån detta kapital vore att anse såsom icke räntabelt.

Nedskrivning av statens utlåningsfonders lånekapital.

Sedan utredning i ärendet verkställdes av *fullmäktige i riksgäldskontoret och statskontoret*, hava dessa myndigheter enats om det förslag till åtgärder i förevarande avseende, som framlagts i en av fullmäktige i riksgäldskontoret den 28 november 1929 avlåten skrivelse.

I denna skrivelse hava fullmäktige efter en redogörelse för frågans utveckling till en början anförts, att amorteringsfonden nu nått sådan storlek, att den enligt fullmäktiges mening borde kunna i betydande utsträckning tagas i anspråk för den nedskrivning av statens utlåningsfonders icke räntabla lånekapital, som avsetts med 1926 års riksdags beslut om avsättning av rusdrycksmedel till fonden.

Innan frågan om de grunder, efter vilka en dylik nedskrivning bör äga rum, av fullmäktige upptagits till bedömning, hava fullmäktige lämnat en redogörelse för storleken av det i utlåningsfonderna placerade kapitalet, med

uppdelning av detsamma på lånemedel och andra medel. I sådant syfte hava sammanställts följande uppgifter, utvisande de kapitaltillgångar, som den 30 juni 1929 redovisades i statens utlåningsfonder:

Utlåningsfonder	Kapitaltillgångar, uppkomna av				Summa	
	lånemedel		andra stats- inkomster			
	kronor	ö.	kronor	ö.	kronor	ö.
<i>Av statskontoret förvaldade utlåningsfonder.</i>						
Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby	2,490,000	—	—	—	2,490,000	—
Vattenkraftslånefonden	7,744,967	95	—	—	7,744,967	95
Luftfartslånefonden	1,300,000	—	—	—	1,300,000	—
Fonden för räntefria studielån	750,000	—	1,898,539	32	2,648,539	32
Statens avdikningslånefond	19,597,227	81	¹ 12,041,053	30	31,638,281	11
Egnahemslånefonden	161,016,342	12	9,400,000	—	170,416,342	12
Fiskerilånefonden	2,715,402	52	² 1,410,814	46	4,126,216	98
Dräneringsfonden	544,300	50	—	—	544,300	50
Allmänna nyodlingsfonden	420,000	—	449,586	90	869,586	90
Norrländska nyodlingsfonden	1,385,768	44	³ 1,072,106	42	2,457,874	86
Jordförmedlingsfonden	1,560,899	14	—	—	1,560,899	14
Lånefonden för inköp av ädla avelsston ...	—	—	260,000	—	260,000	—
Täckdikningslånefonden	5,328,602	49	—	—	5,328,602	49
Norrländska andelsmejerifonden	300,000	—	—	—	300,000	—
Kraftledningslånefonden	12,989,917	41	—	—	12,989,917	41
Gödselvårdslånefonden	1,350,000	—	—	—	1,350,000	—
Hemslöjdslånefonden	150,000	—	—	—	150,000	—
Västerbottens och Norrbottens nybygges- och bostadsförbättringslånefond	90,000	—	—	—	90,000	—
Lånefonden för inköp av renar	6,000	—	—	—	6,000	—
Kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond	49,034	—	—	—	49,034	—
Hantverkslånefonden	300,000	—	—	—	300,000	—
Rederilånefonden	21,489,856	01	—	—	21,489,856	01
Industrilånefonden	4,764,799	83	—	—	4,764,799	83
Säger	246,343,118	22	26,532,100	40	272,875,218	62
<i>Av riksgäldskontoret förvaldade utlånings- fonder.</i>						
Allmänna järnvägslånefonden	48,116,210	09	⁴ 5,368,250	28	53,484,460	37
Bibanelånefonden	12,086,333	—	1,876,733	—	13,963,066	—
Allmänna byggnadslånefonden	—	—	743,909	64	743,909	64
Säger	60,202,543	09	7,988,892	92	68,191,436	01
Summa	306,545,661	31	34,520,993	32	341,066,654	63

¹, ² och ³ Häri ingå kapitaliserade räntor med respektive kronor 173,197: 51, 111,529: 71, 22,106: 42.

⁴ Häri ingå kapitaliserade räntor med kronor 5,323,450: 28.

Fullmäktige hava, efter meddelande av förestående uppgifter, övergått till angivande av grunderna för beräkning av det oräntabla lånekapitalet i utlåningsfonderna. Dessa grunder innebära i huvudsak, att den räntefot, vid vilken full förräntning kan anses vara för handen, satts till 5 procent, att beräkningen av det i utlåningsfonderna nedlagda lånekapital, som med utgångspunkt från en upplåningsränta för staten av 5 procent är att anse såsom oräntabelt, med hänsyn till de för olika fonder gällande olika utlåningsvillkoren synts böra verkställas för varje fond särskilt, samt att såsom disponerat kapital endast räknats med fondernas utlånta medel och sålunda icke medtagits deras kontantbehållningar, vilka såsom inestående å statsverkets giroräkning anses förräntade i riksbankens rörelse.

För lånefonden för inköp av ädla avelsston, byggnadslånefonden och lånefonden för inköp av renar, erfordras, enligt vad fullmäktige anfört, ej några åtgärder av med denna utredning avsett slag. I förstnämnda två fonder hade nämligen icke nedlagts några lånemedel, och sistnämnda fonds kapital syntes, i den mån det ej redan återbetalts, komma att inom en nära framtid antingen återbäras eller avskrivas.

Vad angår de av utredningen omfattade fonderna hava fullmäktige vidare yttrat följande: Sedan förräntningen av de olika utlåningsfonderna beräknats efter ovan angivna grunder, hade förhållandet mellan den sålunda erhållna utlåningsräntan och den för statens upplåning antagna räntefoten av 5 procent uträknats. Den härvid framkomna förräntningskvoten angåve, huru stor del av fondkapitalet, som vore att anse såsom förräntat. I enlighet med angivna riktlinjer för statens lånepolitik borde av fondens kapitaltillgångar endast så stor del, som motsvarade denna kvot, vara finansierad av lånemedel; återstoden av fondens kapital borde finansieras med andra statsinkomster. I den mån det faktiskt investerade lånekapitalet överstege det beräknade beloppet för det förräntade kapitalet, borde detsamma följaktligen ersättas genom andra statsinkomster än lånemedel.

Resultatet av de i överensstämmelse med vad förut anförts verkställda beräkningarna hava fullmäktige meddelat i följande tabell:

Utlåningsfonder	Genomsnittlig förräntning %	Förräntningskvot (avrundad) %	Oförräntat kapital	I fonden investerade andra statsinkomster	Oförräntade lånemedel
<i>Av statskontoret förvaldade utlåningsfonder.</i>					
Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby	5	100	—	—	—
Vattenkraftslånefonden	5	100	—	—	—
Luftfartslånefonden	5	100	—	—	—
Fonden för räntefria studielån	0	0	2,650,000	1,900,000	750,000
Statens avdikningslånefond	3.56	70	9,490,000	12,040,000	—
Egnahemslånefonden	4.27	85	25,560,000	9,400,000	16,160,000
Fiskerilånefonden	2.71	55	1,860,000	1,410,000	450,000
Allmänna nyodlingsfonden	2.60	50	430,000	450,000	—
Norrländska nyodlingsfonden	2	40	1,470,000	1,070,000	400,000
Jordförmedlingsfonden	4	80	310,000	—	310,000
Lånefonden för inköp av ädla avelsston	0	0	260,000	260,000	—
Täckdikningslånefonden ¹	} 2.67	55	2,640,000	—	2,640,000
Dräneringsfonden ¹		}(4)	(80)	(1,170,000)	—
Norrländska andelsmejerifonden	5	100	—	—	—
Kraftledningslånefonden	5	100	—	—	—
Gödselvårdslånefonden	4	80	270,000	—	270,000
Hemslöjdslånefonden	5	100	—	—	—
Västerbottens och Norrbottens nybygges- och bostadsförbättringslånefond	4.87	100	—	—	—
Lånefonden för inköp av renar	—	—	—	—	—
Kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond	5	100	—	—	—
Hantverkslånefonden	5	100	—	—	—
Rederilånefonden	5	100	—	—	—
Industrilånefonden	5	100	—	—	—
	—	—	44,940,000	26,530,000	20,980,000
<i>Av riksgäldskontoret förvaldade utlåningsfonder.</i>					
Allmänna järnvägslånefonden	2.85	60	21,390,000	5,370,000	16,020,000
Bibanelånefonden	0	0	13,960,000	1,880,000	12,080,000
Allmänna byggnadslånefonden	2.15	45	410,000	740,000	—
	—	—	35,760,000	7,990,000	28,100,000
Summa	—	—	80,700,000	34,520,000	49,080,000

¹ Inom parentes upptagna siffror äro uträknade under den förutsättning, att någon förändring i nu gällande villkor för täckdikningslånefonden icke kommer att äga rum.

Denna sammanställning giver vid handen, att det i utlåningsfonderna förefintliga oförräntade lånekapitalet sammanlagt kan beräknas uppgå till 49.⁰⁸ miljoner kronor. Av detta belopp hänföra sig 20.⁹⁸ miljoner kronor till de av statskontoret förvaltade utlåningsfonderna och 28.¹⁰ miljoner kronor till de fonder, som förvaltas av riksgäldskontoret.

I anslutning till det sålunda framkomna resultatet av utredningen hava fullmäktige slutligen yttrat följande:

»Såsom framgår av vad ovan anförts, synes någon nedskrivning av det oräntabla lånekapitalet i allmänna järnvägslånefonden och bibanelånefonden icke för närvarande lämpligen böra göras. Den nedskrivningsåtgärd, som sålunda synes nu böra genomföras, avser därför de av statskontoret förvaltade fonderna eller ett belopp av 20.⁹⁸ miljoner kronor. Då behållningen å fonden för statsskuldens amortering för närvarande uppgår till 47.⁵⁷ miljoner kronor och fonden inom de närmaste åren kommer att tillgodoföras betydande belopp rusdrycksmedel, synes hinder ej möta att genom disposition av medel från fonden täcka hela det oräntabla lånekapital, som är investerat i de av statskontoret förvaltade utlåningsfonderna.

Den förräntningskvot, som ovan uträknats för de olika fonderna, kommer givetvis att undergå förändring, i den mån framdeles komma att vidtagas ändringar i lånevillkoren vilka innebära höjning eller sänkning av utlåningsräntan, eller därest ändring sker i den beräknade räntefoten för statens upplåning. Den nu fastställda relationen mellan lånemedel och andra medel i fonderna kan icke heller beräknas bliva allt framgent bestående. Liksom hittills måste man nämligen räkna med att kapitalförluster komma att drabba fonderna. I den mån avskrivning av dylika förluster, vilka enligt tillämpade regler i första hand skola täckas av fondens kapital av andra statsinkomster än lånemedel, äger rum, förändras givetvis förhållandet mellan respektive fonds kapital av lånemedel och andra medel. I utredningen har emellertid hänsyn icke kunnat tagas till förändringar av nu angivna slag. Därest sådan ändring skulle inträffa i räntabiliteten för viss fond, att ytterligare nedskrivning av lånekapitalet skulle anses erforderlig, förutsättes dock, att frågan härom upptages till övervägande. Den nu verkställda utredningen torde emellertid från givna utgångspunkter få anses innefatta en sådan lösning av frågan om storleken av det lånekapital, som bör vara investerat i utlåningsfonderna, att den kan förutses bliva bestående under icke alltför kort tid.

Därest den föreslagna nedskrivningen kommer till stånd, följer av vad nyss sagts om sättet för täckning av kapitalförluster å ifrågakvarande utlåningsfonder, att de belopp, som i framtiden komma att erfordras av fonden för statsskuldens amortering för detta ändamål komma att i viss mån nedgå.

Såsom chefen för finansdepartementet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet över finansärenden den 5 juli 1929 anført, måste, då statens fordringar av låntagarna icke därigenom ändras, återbetalningen till riksgäldskontoret av ifrågakvarande lånekapital motsvaras av en lika stor ökning av fondernas bokförda kapital av andra medel än lånemedel. Nedskrivningen av lånemedlen innebär ju icke någon förändring i storleken av det uti utlåningsfonderna redovisade statskapitalet. Fonden för statsskuldens amortering kommer däremot givetvis att nedgå genom disposition av fondens medel för nedskrivningen, men denna minskning motsva-

ras av lika stor ökning av tillgångarna å riksgäldsverkets fond. Då fonden för statsskuldens amortering redan disponeras av riksgäldskontoret, innebär den ifrågasatta transaktionen icke någon förstärkning av riksgäldskontorets kassaställning. Det är emellertid för riksgäldskontoret en betydande fördel, att medel, tillhörande berörda fond, genom deras i anspråktagande för nedskrivningar av här ifrågavarande art definitivt tillgodoföras riksgäldskontoret att användas för nedbringande av lånebehovet eller för amortering av utestående skulder.

Det föreslagna utbytet av lånemedel mot andra statsinkomster i ovan angivna utlåningsfonder med oförräntat lånekapital synes böra verkställas i räkenskaperna per den 30 juni 1930.»

Fullmäktige hava, med åberopande av det sålunda anförda, hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen medgiva, att av fonden för statsskuldens amortering måtte tagas i anspråk för nedskrivning av icke räntabelt lånekapital i statens utlåningsfonder enligt ovan angivna fördelning ett belopp av 20,980,000 kronor.

I ärendet har *riksräkenskapsverket* avgivit ett den 14 december 1929 dagtecknat utlåtande, däri verket anført följande:

»Med anledning av riksgäldsfullmäktiges förevarande förslag vill riksräkenskapsverket såsom sin mening framhålla, att det föreslagna utbytet av lånemedel mot andra statsinkomster i vissa lånefonder med oförräntat lånekapital rätteligen bort såsom konsekvens medföra ett utbyte av andra statsinkomster mot lånemedel i statens avdiktningsslånefond. Beträffande denna fond utvisar nämligen den verkställda utredningen, att i fonden investerade andra statsinkomster äro större än som erfordras för tryggande av full förräntning av fondens av lånemedel uppkomna kapitaltillgångar. Då emellertid en sådan åtgärd torde ligga utom ramen för det riksgäldsfullmäktige lämnade uppdraget, har riksräkenskapsverket icke något yrkande i nämnda avseende. Beträffande fullmäktiges förslag i övrigt kan visserligen i en eller annan detalj erinringar göras. Med hänsyn till att någon precision beträffande uträkningen av nedskrivningsbeloppen knappast är av nöden eller möjlig att åstadkomma, anser likväl riksräkenskapsverket tillräckliga skäl saknas att förorda ändring i det framlagda förslaget.»

Departementschefen har anført följande:

»Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för frågan om nedskrivning av statens utlåningsfonders lånekapital, åsyftades med 1926 års riksdags beslut om förändrad disposition av rusdrycksmedlen att genom avsättning av dylika medel till fonden för statsskuldens amortering förbereda en snabbare amortering av det i statens utlåningsfonder nedlagda lånekapitalet. Amorteringsfondens uppgift har sedermera vidgats, bland annat så, att fondens tillgångar tagits i anspråk även för täckande av bokföringsmässigt konstaterade förluster.

Amorteringsfonden uppgick vid utgången av budgetåret 1928/1929 till 52.8 miljoner kronor. Härav skola, enligt beslut vid 1929 års riksdag, täckas förluster å lånemedel om tillhoppa ungefär 5.2 miljoner kronor. För innevarande budgetår är anvisat ett kapitalökningsanslag för fonden av 18.1 miljoner kronor och för nästa budgetår äskas för samma ändamål

i runt tal 20.9 miljoner kronor. Fonden äger alltså sådan storlek, att av densamma kan tagas i anspråk ett betydande belopp till nedskrivande av det i utlåningsfonderna nedlagda lånekapitalet.

Den i ärendet förebragta utredningen visar från de i densamma angivna förutsättningar, vilka jag i stort sett kan giva min anslutning, att det i statens utlåningsfonder förefintliga oförräntade lånekapitalet kan beräknas uppgått till sammanlagt 49,080,000 kronor, därav 20,980,000 kronor för de av statskontoret förvaltade fonderna och 28,100,000 kronor för de under riksgäldskontorets förvaltning ställda fonderna. På de av fullmäktige angivna skälen finner även jag lämpligt, att den nedskrivningsåtgärd, som nu skall genomföras, begränsas till de av statskontoret förvaltade fonderna. Åtgärden innebär icke någon förändring i storleken av det uti utlåningsfonderna redovisade statskapitalet utan allenast en återbetalning till riksgäldskontoret av ifrågavarande lånekapital mot en lika stor ökning av fondernas bokförda kapital av andra medel än låne-medel. Riksräkenskapsverket har visserligen framhållit, att detta utbyte rätteligen bort såsom konsekvens medföra ett utbyte av andra statsinkomster mot lånemedel i statens avdiktningsslånefond. Denna uppfattning finner jag väl i sak berättigad. En nedskrivning i enlighet härmed skulle föranleda någon minskning av det belopp, som skulle tagas i anspråk ur amorteringsfonden. Med hänsyn likväl till att — såsom fullmäktige i riksgäldskontoret och riksräkenskapsverket understrukt — en beräkning av förevarande art endast är approximativ, har jag icke ansett tillräckligt skäl föreligga att frånträda det resultat, vartill fullmäktige kommit.

Den sålunda av mig förordade nedskrivningen av statens utlåningsfonders lånekapital avser alltså ett belopp av 20,980,000 kronor, att fördelas mellan fonderna på sätt utredningen visar. Täckning härför skall beredas ur amorteringsfonden.»

I 1928 års statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t *dels* att vissa anslag måtte av riksdagen anvisas till täckande, i enlighet med angivna riktlinjer, av uppkomna kapitalförluster å fonden för statens aktier och å statens utlåningsfonder, i den mån förlusterna hänförde sig till av vederbörande fond disponerade lånemedel, *dels ock* att medel till förlusternas täckande skulle beredas därigenom, att erforderligt belopp toges i anspråk från fonden för statsskuldens amortering. Förslaget blev av riksdagen bifallet. Beloppet för de täckta lånemedelsförlusterna uppgick till sammanlagt omkring 2.8 miljoner kronor, därav i runt tal 1 miljon kronor för fonden för statens aktier.

Efter samma grunder medgav jämväl 1929 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t, att erforderligt belopp av fonden för statsskuldens amortering finge tagas i anspråk för täckande av förluster å lånemedelskapital. De förluster, om vilkas täckande sistlidet års riksdag beslutat, uppgå till ungefär 5.2 miljoner kronor. Nu ifrågavarande täckning beredes direkt från amorteringsfonden utan att särskilt anslag å riksstaten härför anvisats.

I enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 29 juli 1928 hava statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit med redogörelser över så-

Täckande av förluster å lånemedelskapital.

dana förluster å statens utlåningsfonder, låneunderstöd och andra lånemedelsplaceringar, vilka kunna hänföras till räkenskapsåret 1928/1929. Härjämte hava fullmäktige i riksgäldskontoret i sin ovannämnda skrivelse den 28 november 1929 hemställt om täckning ur amorteringsfonden av ytterligare förluster å lånemedelskapital.

Departementschefen har efter redogörelse för de sålunda gjorda framställningarna anfört följande:

»Även i år föreligga redogörelser och framställningar om täckande av bokföringsmässigt konstaterade förluster å statens lånemedelsplaceringar. De lämnade uppgifterna utvisa, att ifrågavarande förluster uppgå till 3,483,467 kronor 25 öre för statskontorets och 1,978,630 kronor 50 öre för riksgäldskontorets förvaltning. Det sammanlagda beloppet av förlusterna utgör alltså 5,462,097 kronor 75 öre. I överensstämmelse med de i 1928 års statsverksproposition angivna grunder böra nu medel ställas till riksgäldskontorets förfogande för täckning av de förluster å lånemedelskapital, som enligt dessa redogörelser uppkommit. Täckningen, som skall ske medelst andra statsinkomster än lånemedel, bör i anslutning till vad som förut skett verkställas på det sätt, att erforderligt belopp toges i anspråk av fonden för statsskuldens amortering; och bör denna täckning beredas direkt från fonden utan anvisande av anslag å riksstaten.»

*Utskottets
yttrande.*

Under hänvisning till vad departementschefen anfört, får utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om nedskrivning av statens utlåningsfonders lånekapital samt om täckande av förluster å lånemedelskapital.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må besluta

a) att för nedskrivning, i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden den 3 januari 1930 förordats, av statens utlåningsfonders lånekapital skall av fonden för statsskuldens amortering tagas i anspråk ett belopp av 20,980,000 kronor; samt

b) att för täckande av de i sagda statsrådsprotokoll angivna förluster å lånemedelskapital skall av fonden för statsskuldens amortering tagas i anspråk ett belopp av 5,462,097 kronor 75 öre.

Stockholm den 26 maj 1930.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *A. C. Lindblad, J. L. Widell, J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *E. J. G. Rosén, K. V. Rydén, E. A. Lundell, C. G. V. Hammarskjöld, J. G. Walles, G. Kobb, O. A. Ernfors* och *K. A. W. Björck*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud, O. Olsson* i Kullenbergstorp, *P. M. Olsson* i Blädinge, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *B. F:son Holmgren, J. Olofsson* i Digernäs, *O. Nilsson* i Örebro, *S. Persson* i Fritorp, *A. Danielsson* och *G. Persson* i Falla.